

Poročilo posveta “Obravnava spolnega nadlegovanja v znanstvenem prostoru - Kaj se zgodi po prijavi?”

Posvet, ki je bil 2.decembra 2021 je potekal v organizaciji Komisije za enake možnosti na področju znanosti, svetovalnega telesa Ministrstva za izobraževanje, znanosti in šport.

Univerze in raziskovalne institucije si prizadevajo spodbujati ženske, da svojo kariero razvijejo in nadaljujejo v akademskem okolju. Pri tem pa jim moramo zagotoviti okolje, ki je varno v vseh pogledih, tudi z vidika spolnega nadlegovanja. Senzibilno in ozaveščeno okolje ni dovolj, saj ko govorimo o spolnem nadlegovanju, govorimo o zlorabi moči. Zagotavljanje varnega okolja v vseh procesih študija in dela, zaščita žrtve, način sankcioniranja ter vsi podporni postopki morajo biti sistemsko urejeni, dobro skomunicirani in predstavljeni vsem študentkam in študentom, raziskovalkam in raziskovalcem ter drugim zaposlenim. Cilj posveta je bil spodbuditi razpravo o sistemskih rešitvah ter osvetliti dobre prakse različnih tujih akademskih institucij.

V uvodu je prof. dr. Vesna Leskošek povedala, da so potrebni predvsem premiki v oblikovanju normativnih okvirjev na področju spolnega nadlegovanja. Potrebni so okvirji, ki žrtve ne obremenijo dodatno in ji ne povzročajo še več težav – nasprotno, treba je spodbujati prijavo in postopke, ki za žrtev ne bodo imeli negativnih posledic. Dr. Leskovšek je tudi poudarila, da je zagotavljanje spoštljivega okolja koristno za celotno organizacijo, medtem ko nadlegovalci organizaciji povzročajo dolgoročno škodo za lastno kratkoročno korist.

Osrednja govorka, Professor Carole Mundell z Univerze v Bathu, je poudarila, da je problem spolnega nadlegovanja predvsem problem zaupanja. Da ta problem rešimo, je ključno poslušati, razumeti in ne obsojati. Profesorica je poudarila, da so univerze javne organizacije, ki javnosti, ki jih financira, tudi odgovarjajo za svoja dejanja. Spolno nadlegovanje, poleg tega da travmatizira žrtve, negativno vpliva na ugled univerze, onemogoča akademsko aktivnost žrtve, akademskega tima, saj v varnem okolju vsi delajo bolj učinkovito. Tudi iz tega razloga je pomembno, da ukrepamo preventivno in ne reaktivno.

Profesorica je potem na kratko predstavila ključne vsebine britanske zakonodaje na področju diskriminacije in vključevanja vseh posameznikov (Equality Act 2010). Poudarila je, da je akademska organizacija po eni strani delovno mesto kot katerokoli drugo, po drugi strani pa so v akademskem okolju hierarhije še bolj poudarjene. V hierarhičnem okolju se lažje pojavi spolno nadlegovanje, t. j. posilstvo, namigovanje, neprimerna povabila, obljuba uslug v zameno za spolna dejanja in podobno. Nadlegovanje spodbujajo nedorečena sistemska pravila na tem področju, slabo izobraženo vodstvo, sovražna kultura. Profesorica je na koncu poudarila, da je pomembno natančno in objektivno oceniti situacijo v akademski instituciji in da odgovornost za problematiko spolnega nadlegovanja nosi vodstvo institucije.

Sledila je predstavitev izsledkov pregleda normativne ureditve za preprečevanje spolnega nadlegovanja v akademskem in raziskovalnem prostoru mag. Karmen Kerman in mag. Aljoša Polajžarja z Univerze v Mariboru. Raziskovalca sta preučila 11 pravilnikov slovenskih raziskovalnih institucij s področja spolnega nadlegovanja. Raziskava je pokazala, da v Sloveniji ni na voljo statističnih podatkov spolnega nadlegovanja v akademskem okolju in da slovenske akademske institucije vselje ne nudijo javno dostopnih podatkov o pravilnikih ipd, kar rezultira tudi v slabi obveščenosti npr. o tem, kako pravzaprav podati prijavo. Od 11 obstoječih pravilnikov je večina namenjena samo zaposlenim, torej ne študentom, ki pa so najbolj ranljiva skupina. Poleg tega se spolno nadlegovanje v proučenih pravilnikih opredeljuje s pomočjo zakona o delovnih razmerjih, ki ne vzame v obzir specifičnega akademskega okolja. Manjšina pravilnikov omogoča podporo varuha oziroma zaupnika, samo dva pravilnika pa navajata priporočila o ustreznem postopku.

Raziskovalca sta poudarila, da spolno nadlegovanje, čeprav nedopustno, še ni nujno kaznivo dejanje, in da je zato toliko bolj važno, da institucije vzpostavijo svoja pravila. Javna in enostavna dostopnost pravilnikov bi pomagala žrtvam, da ukrepajo. Poleg tega definicija spolnega nadlegovanja v mnogih akademskih institucijah ostaja nejasna. Jasna opredelitev bi torej pripomogla k zmanjšanju prestopkov.

Sledila je okrogla miza, ki jo je moderirala dr. Jovana Mihajlović Trbovc, ZRC SAZU in predsednica pred kratkim ustanovljene ekspertne skupine za reševanje problematike nadlegovanja in trpinčenja v akademskem okolju, katere namen je ustvariti smernice za akademske organizacije za preprečevanje nadlegovanja in za morebitne potrebne zakonske spremembe. Dr. Mihajlović Trbovc je v začetku poudarila, da so pravilniki en del rešitve, drug del pa je splošna sprememba akademske kulture. Na okrogli mizi so sodelovali še prof. dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze v Mariboru, prof. dr. Ksenija Vidmar Horvat, prorektorica za študijske in študentske zadeve Univerze v Ljubljani, prof. dr. Klavdija Kutnar, rektorica Univerze na Primorskem, prof. dr. Boštjan Golob, kabinet rektorja Univerze v Novi Gorici in prof. dr. Gregor Anderluh, Kemijski inštitut in predsednik KosRIS.

Glede trenutnega stanja na področju spolnega nadlegovanja je prof. dr. Ksenja Vidmar Horvat, prorektorica Univerze v Ljubljani povedala, da na Univerzi v Ljubljani postopke vodijo članice. Pri tem se kakovost urejenosti postopkov razlikuje od članice do članice ter da si pri vsem tem prizadevajo za ustanovitev posebnega centra na ravni univerze. Na Univerzi v Mariboru je bil julija letos sprejet kodeks etičnega ravnanja, ki jasno naslavlja posamezne vrste nadlegovanja, tudi spolno. Na univerzi imajo zaupnika oz. varuha, v pravilniku so predvideni postopki in sankcije, razvijajo programe izobraževanja. Na Univerzi na Primorskem imajo etični kodeks, nimajo pa še celostno urejenega sistema na tem področju – trenutno je ta vsebina ločena za študente in za zaposlene. Delovna skupina dela na celostni ureditvi sistema. Na Univerzi v Novi Gorici so v procesu urejanja mehanizmov in postopkov. Imajo pravilnik o enakih možnostih, niso pa specifikirani postopki o spolnem nadlegovanju, ki jih želijo vzpostaviti. Prof. dr. Golob je pozval k sodelovanju med institucijami pri snovanju pravilnikov itd. na tem področju. Na Kemijskem inštitutu imajo 'pooblaščenca za informiranje', t. j. kontakt za zaposlene, ki se zaradi katerekoli vrste nadlegovanja znajdejo v stiski. Prof. dr. Anderluh predlaga tudi koordinacijo te tematike na nivoju samostojnih inštitutov Slovenije.

Dr. Jovana Mihajlović Trbovc je tu apelirala na civilno družbo, ki lahko prispeva pri izobraževanju, ker ima na področju urejanja spolnega nadlegovanja več izkušenj kot akademsko okolje. Sledil je kratek pogovor s profesorico Jano Javornik z Univerze v Leedsu, ki je izpostavila razlike med naslavljanjem te problematike v Sloveniji in tujini. Profesoričino glavno sporočilo je bilo, da se je v tujini kot najuspešnejši izkazal holističen pristop (implementiran v organizacijah kot sta MIT in Harvard), ki razume raznolikost možnih situacij in ki razvija dostopnost informacij za olajšanje prijave, procesa itd. Svetuje še vključevanje študentov v razvijanje pravilnikov, saj je koristno, da so tudi oni del tega procesa.

Na vprašanje, koliko prijav spolnega nadlegovanja so imeli v zadnjih petih letih, so vsi sodelujoči odgovorili, da formalne prijave niso imeli, prišlo pa je do anonimnih ali neformalnih obveščanj. Prof. dr. Golob in prof. dr. Anderluh sta poudarila pomembnost anket za odkrivanje primerov spolnega nadlegovanja, dr. Mihajlović Trbovc pa je potrdila, da je pogosto anketiranje tudi orodje, ki ga za zagotavljanje enakosti spolov priporoča tudi EU.

Na koncu diskusije so se sodelujoči dotaknili ciljev za prihodnje leto. Večina sodelujočih je omenila, da je nadaljnje pridobivanje evropskih sredstev od konca tega leta pogojeno z načrti o enakosti spolov. To dejstvo je bilo pomemben faktor, ki je organizacije spodbudil tudi k premikom na področju spolnega nadlegovanja. Tako v organizacijah, ki so jih predstavljali sodelujoči, trenutno poteka posodabljanje aktov in smernic, urejanje pravnih okvirjev ipd, ki bodo ob spodbudi EU pomenili premik na področju boja proti spolnemu nadlegovanju v akademskem prostoru v Sloveniji.

Viri dobrih praks:

Univerza Princeton: <https://sexualmisconduct.princeton.edu/coordinator>

Univerza Harvard: <https://provost.harvard.edu/people/peggy-newell>

MIT: [Institute Discrimination Harassment and Response Office](#), [Chancellor Cynthia Barnhardt](#),

Univerza v Stockholmu: <https://www.su.se/staff/services/emergency-crisis/personal-safety/instructions-for-handling-the-sexual-harassment-of-employees-1.570204>,

<https://www.su.se/english/news/national-study-on-sexual-harassment-and-gender-based-violence-1.550147>

Univerza Aarhusu: priponka

Univerza v Utrechtu: <https://students.uu.nl/en/practical-information/policies-and-procedures/complaints-objections-and-appeals/misconduct>

Kraljevo združenje za kemijo: <https://www.rsc.org/new-perspectives/talent/bullying-and-harassment-support/>